

Aardbeivlinder of Dauwbraamdikkopje?

Vroeger was de Aardbeivlinder een algemene bewoner van schrale, bloemrijke graslanden. Tegenwoordig is deze voorjaarsvlinder vrij zeldzaam in Nederland. In Noordwest-Europa is de Aardbeivlinder nog niet bedreigd, maar gaat hij wel overal achteruit (Bink, 1992). Het leefgebied varieert, evenals in Nederland, van natte hooilanden tot droge kalkgraslanden en heiden.

In Nederland is de achteruitgang al in het begin van de twintigste eeuw begonnen. Met het verdwijnen van de extensief beheerde, bloemrijke graslanden nam het aantal waargenomen exemplaren en de omvang van het verspreidingsareaal af (Tax, 1989). Sinds 1995 staat de Aardbeivlinder als bedreigde soort op de Rode Lijst van de Nederlandse dagvlinders (WYNHOFF & VAN SWAAY, 1995).

Restpopulaties van de Aardbeivlinder komen nu nog voor in de veenweidegebieden en beekdalen van noordoost-Nederland, op de hoge zandgronden van de Veluwezoom en plaatselijk in de duinen (Tax, 1989). Oorzaken van de teruggang in aantallen en verspreiding moeten vooral gezocht worden in het verlies van geschikte biotopen door ontginning, verruiging en vermeting. De Aardbeivlinder heeft behoefte aan vroegbloeiende nectarplanten. Soorten van de rozenfamilie zijn belangrijk als voedselbron voor de rupsen (waardplanten).

Over de Aardbeivlinder in de duinen van Zuid-Kennemerland was tot 1992 niet veel bekend. Welk vegetatietype de voorkeur heeft of welke waardplanten worden gebruikt, was niet duidelijk.

In 1992 startte de KNNV Dagvlinderwerkgroep Zuid-Kennemerland met een onderzoek naar het voorkomen van dagvlinders in het duingebied tussen De Zilk en IJmuiden. Op 28 routes, verdeeld in 507 homogene secties, worden de vlinders wekelijks geteld volgens de methode voor dagvlindermonitoring van De Vlinderstichting. In 1993 werd begonnen met een verspreidingsonderzoek. Drie maal per seizoen worden alle waargenomen dagvlinders en hun aantallen per kilometerhok genoteerd. Uit het onderzoek blijkt dat de Aardbeivlinder overal verspreid in het duingebied voorkomt (Mourik *et al.*, 1995). Vrijwel steeds worden lage aantallen gemeld, met uitzondering van twee gebieden in de zeeduinen, die beide door vee begraaft worden. Het gebied bij Zandvoort is in het voorjaar van 1995 nader onderzocht. Daar werden op 7 mei, onder gunstige weersomstandigheden, in twee uur tijd 52 Aardbeivlinders waargenomen. Deze duinen hebben een uiterst schrale maar gevarieerde vegetatie met kortgrasig duingrasland,

De Aardbeivlinder: hoe behouden we hem voor het duingebied?

Foto: Joop van Mourik

kruiden/mosvegetaties en duindoornstruweel. Vooral in valleien en op warme, luwe plaatsen langs hellingen werden overal Aardbeivlinders gezien. De vlindertjes leken er duidelijke territoria op na te houden met een diameter van ongeveer twintig tot dertig meter.

Het meest opmerkelijke aan de hoge dichtheid aan Aardbeivlinders is dat in dit deel van het duingebied geen enkele van de voor Nederland bekende waardplanten algemeen voorkomt. Voor Nederland worden Bosaardbei en soorten ganzerik genoemd (Tax, 1989; Bink, 1992). In de duinen van Zuid-Kennemerland komt Bosaardbei vooral voor op struweelrijke noordhellingen of in lichte bossen. Op dergelijke plaatsen worden weinig of geen Aardbeivlinders waargenomen. Van de soorten ganzerik komt alleen Vijfvingerkruid daar veel voor, vooral in vochtige valleien of in kanaalbermen. Het duingebied bij Zandvoort wordt al vanaf 1970 nauwgezet floristisch onderzocht. Bosaardbei ontbreekt er volledig en Vijfvingerkruid komt slechts plaatselijk in lage aantallen voor. Andere soorten ganzerik ontbreken eveneens. De enige veel voorkomende roosachtige die een mogelijke waardplant zou kunnen zijn is de Dauwbraam. En dat was op 15 mei 1995 de soort waarop ei-afzetting werd geconstateerd. In de buurt van een ander,

ook door vee begraaft gebied werden 's middags in een kortgrasige, bloemrijke berm met verspreid voorkomende Dauwbraam twee Aardbeivlinders waargenomen. Een wat afgevlagen exemplaar (manetje?) gedraagt zich zeer onrustig, drinkt nectar en warmt zich in de zon. Een fris, iets steviger exemplaar is rustiger en zit vooral op blaadjes van Dauwbraam, vliegt weer op, zoekt wat rond, en gaat weer naar een Dauwbraamblaadje. Daar gaat ze op zitten, buigt het achterlijf om de rand heen en zet een eitje af aan de onderkant van het blad. Het lijkt erop dat het leefgebied van de Aardbeivlinder in de duinen een lage en open vegetatiestructuur heeft met een grote rijkdom aan vroegbloeiende bloemen voor de nectarvoorziening en een regelmatige spreiding van vitale waardplanten voor het afzetten van de eieren. Begrazing door vee bevordert een dergelijke lage vegetatie in het Dauwbraamlandschap (Ehrenburg *et al.*, 1995). Deze vegetatie is in het vroege voorjaar zeer bloemrijk, onder andere door het massaal voorkomen van Zandpaardebloem, Akkerhoornbloem, Zachte ooeivaarsbek, Duinvioltje en vele andere, meestal kleine kruiden (winterannuelen).

In de komende jaren zal meer gericht onderzoek verricht worden om een beter inzicht te krijgen in de ecologische relaties van de Aardbeivlinder, waardoor deze soort ook voor de toekomst voor het duingebied behouden kan blijven.

Adres van de auteurs:

KNNV Dagvlinderwerkgroep Zuid-Kennemerland
p/a Paulus Potterlaan 21
2102 CC Heemstede

Literatuur

- BINK, F. A. (1992), ECOLOGISCHE ATLAS VAN DE DAGVLINDERS VAN NOORDWEST-EUROPA. SCHUYT & CO, HAARLEM. 512 P.
EHRENBURG, A., M. VAN TIL & J. MOURIK (1995), Vegetatie-ontwikkeling en begrazingsbeheer van het zeedorpenlandschap bij Zandvoort. In voorbereiding voor De Levende Natuur.
MOURIK, J., P. KAN, M. EGGINKAMP & T. SCHADENBERG (1995), Voorlopige Atlas van de Dagvlinders van Zuid-Kennemerland. 1992 tot en met 1994. KNNV Dagvlinderwerkgroep Zuid-Kennemerland. 69 p.
TAX, M. H. (1989), Atlas van de Nederlandse Dagvlinders. Vlinderstichting, Wageningen; Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, 's Graveland. 248 p.
WYNHOFF, I. & C. VAN SWAAY (1995), Bedreigde en kwetsbare dagvlinders in Nederland. Basisra-